

Leeuwarden, de oude en nieuwe hoofdstad van cultuur

Bijna niemand weet dat mijn geboortestad Leeuwarden een eeuwenoude stad is, waar de rijke hofcultuur veel sporen heeft nagelaten. Het was de Hofstad van 1584 -1747, bakermat van de Friese tak van de Nassaus – de directe voorvaders van onze koninklijke familie. Daar zijn de Friezen nóg trots op. De koosnaam voor stadhouder Willem Lodewijk van Nassau-Dietz is ‘ús heit’ (onze vader) en de moeder van koning Willem IV, Maria Louise van Hessel-Kassen, heet in de volksmond Marijke Meu. Toen haar zoon in 1747 naar Den Haag vertrok, bleef zij in Leeuwarden. Gelukkig maar, want mét haar bleef haar unieke porselein- en keramiekverzameling in haar paleis, het huidige Keramiekmuseum Prinsessehof.

Maar er zijn meer sporen van de voormalige Hofstad: de fraai aangelegde Prinsentuin, vereeuwigd als *De koperen tuin* door Simon Vestdijk, die met J.J. Slauerhoff op de HBS in Leeuwarden zat; het Stadhouders Hof (nu hotel), het familiegraf in de grafkelder van de Grote of Jacobijnerkerk, de Kanselarij, en veel hofwaardige pleinen. Leeuwarden ademt geschiedenis, maar ook een rijke traditie van kunst en cultuur, met ‘onze’ toren van Pisa, de Oldehove, als scheve kers op de taart.

Naargeestige jaren zestig

Als tiener vond ik het Leeuwarden van de jaren zestig behoorlijk deprimerend. Suf en gewelddadig tegelijk. Het Zaailand, officieel het Wilhelminaplein, was een lelijke vlakte met natte kranten en auto's. Op mijn school, het Gereformeerd Gymnasium, werden hedendaagse kunst en zelfs muziek als vloeken in de kerk beschouwd. Daarom herinner ik me nog dat we met de klas een uitvoering van het Fries Orkest bijwoonden,

en violiste Emmy Verhey debuteerde. Een openbaring. Maar zodra ik kon, vluchtte ik naar Amsterdam om Franse taal- en letterkunde te studeren.

Kunst en cultuur bestonden tóch

In 2012 werd ik tot artistiek directeur benoemd van Lwd2018 om Leeuwarden als Culturele Hoofdstad van Europa in 2018 voor te dragen, een zware klus aangezien veel Friezen dat helemaal niet zagen zitten: ‘Het is nooit wat met Leeuwarden en het zal nooit wat worden’. Ik ging er ook weer wonen, in de Alma Tademastraat, genoemd naar de fameuze Leeuwarder Sir Lawrence Alma Tadema, van wie begin 2017 een grote overzichtstentoonstelling in het Fries Museum wordt getoond.

En toen pas zag ik dat het saaie Leeuwarden een schat aan mooie gebouwen en unieke musea bezat en bruide van culturele activiteiten. Architect Hubert-Jan Henket had dat verschrikkelijke Zaailand omgetoverd tot een intiem plein, met het nieuwe Fries Museum – waarin ook nog het Verzetsmuseum Friesland en het Filmhuis Slieker zijn gevestigd – fier aan de kopkant. Bij de entree word je overweldigd door het schitterende blauw-gele wandkleed van viltkoningin Claudy Jongstra. Er was een Natuurmuseum en theatergezelschap Tryater beleefde een tweede jeugd onder de Friessprekende Russin Ira Judkovskaja. Er was een Poëzieroute met gedichten op straat van Friese dichters als Tsjêbbe Hettinga, maar ook van Remco Campert en Gerard Reve. Elk jaar luisterden duizenden mensen naar de City Proms op het plein voor de Oldehove, er was een Uitmarkt en veel straattheater. Maar ook waren er mbo-, hbo- en ROC-opleidingen voor kunst en cultuur. En een

Jaume Plensa, artist impressions van fontein *Love*.
In opdracht van 11Fountains in het kader van
Leeuwarden-Fryslân 2018.

Academie voor Popcultuur, naast de al bestaande Fryske Akademy en Wadden Academie. Het zijn vooral ook die 30.000 studenten die Leeuwarden, met zijn ruim 110.000 inwoners, nieuw leven hebben ingeblazen. Maar de culturele urbane vitaliteit had nog wel een duwtje nodig.

Op weg naar 2018

Op 6 september 2013 koos de jury van de Europese Commissie unaniem Leeuwarden tot European Capital of Culture in 2018, de verslagen concurrenten Den Haag, Utrecht, Eindhoven en Maastricht in verbijstering achterlatend. Bijzonder origineel vond de jury de 'rode draad' in het *bidbook*, om van de zo geroemde maar ook besloten Friese *mienskip* (gemeenschap, community) een *iepen mienskip* te maken: gooi open de ramen en deuren voor de ander, voor andere culturen. Dat gebeurt door middel van bijzondere projecten. Ik noem er een paar. Er komen elf fontein van internationale kunstenaars in de elf steden, met als curator Anna Tilroe. De fontein in Leeuwarden is ontworpen door de Spanjaard Jaume Plensa. Die in IJlst is van de Japanse Shinji Ohrmaki en toont de eeuwenoude band van Friesland met Japan via de enige Europese vrouw op Deshima, de Friezin Titia Bergsma. Er is zelfs een Fries-Japans woordenboek. Eind 2017 is in het Fries Museum een tentoonstelling over de beroemdste inwonster van Leeuwarden, Margaretha Zelle, ofwel Mata Hari, en in 2018 over nog zo'n beroemde oud-Leeuwarder, M.C. Escher. Claudy Jongstra cureert *Farm of the World* en van Jos Thie speelt het hele jaar 2018 door het muzikale theaterstuk *Under the Tower* in de Grote Kerk (www.2018.nl).

Kunst en cultuur waren in de Friese *mienskip* al verankerd in de samenleving, maar nu krijgen ze internationale allure. Dat is al merkbaar, het cultureel toerisme nam in 2015 met 13 procent toe, en ook na 2018 zullen de vitaliteit en het Friese eigene in kunst en cultuur Nederland en het buitenland verbazen. ●